
¶ Joke Roelevink en Jan Dirk Wassenaar (red.), *Belijgend onderweg. Confessionele Vereniging 1864-2014*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2014, 224 pagina's, ISBN 978 90 239 2770 9, €19,90.

¶ Lodewijk Winkeler

Deze bundel met bijdragen over de geschiedenis en de toekomst van de Confessionele Vereniging verscheen bij gelegenheid van het honderdvijftig jarig bestaan van deze vereniging binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij bestaat uit twee delen: het eerste deel behandelt de geschiedenis, het tweede deel het toekomstperspectief van de vereniging. In mijn bespreking beperk ik mij, gezien het karakter van *DNK*, tot het eerste deel.

De Confessionele Vereniging werd opgericht in 1864 als reactie op de geringe aandacht binnen de Hervormde Kerk voor haar belijdenis. Het Algemeen Reglement, door koning Willem I opgelegd in 1816, had een hiërarchische besturenkerk opgeleverd, die er vooral op gericht was het protestants-christelijke karakter van de jonge natie te handhaven en interne verschillen in geloof en geloofsbeleving onder de mat te vegen.

Al vanaf 1830 trachtten orthodoxe protestanten door petitie en adressen aan de synode de aandacht te vestigen op het gebrek aan inhoud in het kerkelijk leven, maar zonder succes. Spoedig werd duidelijk dat een vernieuwing in de kerk van onderop zou moeten komen; de Afscheiding van 1834 was daar een eerste signaal van. De uitbreiding van het kerkelijk kiesrecht in 1850 resulteerde in een wending naar de orthodoxie in veel gemeenten, maar in de hogere echelons van de kerk werd daarvoor vooralsnog nauwelijks steun gevonden. Een tweede afscheiding volgde in 1886 in de vorm van Abraham Kuypers Doleantie. Niet alle orthodoxen gingen echter met de verschillende afscheidingen mee. Er bleef een groep gelovigen binnen de Hervormde Kerk die meende dat een afscheiding niet de goede manier was: de Hervormde Kerk was een volkskerk, en diende van binnenuit te worden hervormd. Een grote groep was het niet: in 1867, drie jaar na de oprichting, had de Confessionele Vereniging nog maar 3.000 leden, en veel meer zouden het er nooit worden. Met name de theoloog Ph.J. Hoedemaker, aanvankelijk een geestverwant van Kuypers, die op het beslissende moment niet met Kuypers en de Doleantie meeging, was de inspirator van de vereniging.

De Confessionele Vereniging is zich tot op de dag van vandaag blijven richten op de zuiverheid van de belijdenis binnen de Hervormde Kerk. Er werden evangelisten, plaatselijke en reizende, aangesteld om orthodoxe gemeenten en gemeenteleden te ondersteunen. In 1927 vroeg de vereniging de synode om een reorganisatie waarbij de plaatselijke gemeenten en de belijdenis weer centraal zou komen te staan. Vanaf 1929 kwam er een proces op gang dat zou worden voltooid in de Kerkorde van 1951, waarin de Hervormde Kerk zichzelf definieerde als een Christus-belijdende volkskerk. In dit proces sprak de Confessionele Vereniging een hartig woordje mee, al voelde zij zich een stuk minder gemakkelijk als het ging over 'tijdelijke zaken': de organisatorische structuur.

Ook na 1951 bleef de vereniging hameren op handhaving van het klassiek-reformatorisch belijden. In 1953 publiceerde zij *Een proeve van actueel belijden*, en in 1971 protesteerde zij, samen met onder andere de Gereformeerde Bond, tegen de invloed van horizontalisme en politiek engagement in het *Getuigenis*. Ook het Samen op Weg-proces werd nauwgezet gevolgd: in 1989 een *Gezamenlijk Appèl* met de Gereformeerde Bond en het Confessioneel Gereformeerd Beraad, in 1994 een *Appèl aan de kerkeraden van de Nederlandse Hervormde Kerk*. De Confessionele Vereniging had liever een federatie gezien, maar geheel volgens haar principes en werkwijze bleef zij binnen de nieuwe Protestantse Kerk in Nederland.

De geschiedenis van de Confessionele Vereniging wordt in deze bundel door verschillende auteurs behandeld (J. Barnhoorn over het ontstaan, G. Bos over Hoedemaker, H. Evers over de kerkorde, J.D. Wassenaar over het Samen op Weg-proces en J. Roelevink over organisatie en communicatie). De artikelen zijn vooral voor intern gebruik geschreven: vlot, maar niet diepgravend. Er komen veel herhalingen voor, en niet alle artikelen zijn even leesbaar: één bijdrage heeft een hoog predicatiegehalte, en andere is zelfs voor een relatieve ingewijde als ondergetekende volstrekt niet te volgen. Enige relativisering van de eigen positie en opvattingen binnen de grote Hervormde Kerk ontbreekt, een verband met andere verenigingen, zoals de verwante Gereformeerde Bond, wordt nauwelijks gelegd.

Wel echter wil ik de aandacht vestigen op de bijdrage van Fred van Lieburg, die het confessionalisme breder trekt in het artikel 'Jan Rap en zijn